

Aslak Syse

Pasientrettighetsloven

med kommentarer

3. utgave

GYLDENDAL
AKADEMISK

Aslak Syse

Pasientrettighetsloven

med kommentarer

3. reviderte utgave

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2004

1. utgave 2001

2. utgave 2004

3. utgave, 2. opplag 2013

ISBN 978-82-05-48330-9

Omslagsdesign: Gyldendal Akademisk

Sats: Type-it AS, Trondheim 2009

Brødtekst: 10,5/13 pkt Times New Roman

Alle henvendelser om boken kan rettes til

Gyldendal Akademisk

Postboks 6730 St. Olavs plass

0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk

akademisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Tilegnet
Norsk Pasientforening

En mann som følte seg litt slapp og dårlig
ble undersøkt av legen, doktor Stø.
På mannens spørsmål: «Er det svært alvorlig?»
lød legens svar: «De er så godt som død.

Men vil De leve, må De ikke drikke
en dråpe alkohol av noe slag,
og røke må De selvsagt heller ikke,
og aldri mere ha en arbeidsdag.

Hva kvinner anbelanger, må De sky dem,
og unngå all affekt. Det lyder hårdt,
men jeg må også konsekvent forby Dem
teater, kino, bøker, spill og sport.

En regel De må nøye overholde,
er den: spis aldri mat som smaker godt.
Dieten blir: en avkokt fiskebolle
og ett glass vann pr. dag. Har De forstått?»

«Ja, takk,» sa mannen tappert. «Men jeg vil at
det ikke her på noe legges skjul,
så svar meg, kjære doktor, er det tillatt
for meg å ha et juletre til jul?»

André Bjerke

Forord til 3. utgave

Det er skjedd vesentlige endringer i pasientrettighetsloven etter at den ble vedtatt for ti år siden. Loven er blitt et levende juridisk instrument i sikringen av pasienters rettsstilling. Det gis stadig nye regler med ulike siktemål. Her kan kort nevnes at retten til nødvendig helsehjelp i spesialisthelsetjenesten er vesentlig styrket. Reglene om dekning av utgifter til syketransport er flyttet fra folketrygdloven til pasientrettighetsloven. Ansvar for spesialiserte helsetjenester er overført fra fylkeskommunene til fire regionale helseforetak eid av staten.

Det er fra 1. januar 2009 trådt i kraft et eget tvangskapittel i pasientrettighetsloven for pasienter uten samtykkekompetanse. Videre er det innført særskilte ventetidsgarantier for barn og ungdom med psykiske lidelser eller rusmiddelproblemer. Pasientombudsordningen, hjemlet i pasientrettighetsloven, er ikke bare blitt statlig, men får i tillegg utvidet sitt virkeområde fra 1. september 2009. Da omfattes også den kommunale helse- og sosialtjenesten av pasient- og brukerombudets virkeområde.

Forskriftsverket til loven er tilsvarende endret på sentrale områder siden førsteutgaven. På nærliggende rettsområder er det parallelt gitt nye lovregler for å styrke pasienters rettsstilling. Her kan blant annet nevnes ny pasientskadelov som trådte i kraft for offentlig sektor fra 1. januar 2003 og for privat sektor fra 1. januar 2009.

Disse endringene har ført til nok en omfattende revisjon av denne kommentarutgaven. Som for førsteutgaven av boka har seniorrådgiver Vera Christensen lest og kommentert hele boka i utkast. For tredje utgave spesielt har assisterende direktør Geir Sverre Braut og fagsjef Lars Duvaland gitt kommentarer til store deler av boka, mens seniorrådgiver Hilde Jordal og avdelingsdirektør Gorm Grammeltvedt har kommentert hvert sitt kapittel. En stor takk for alle innspill som har bidratt til å kvalitetssikre så vel det faglige innholdet som den språklige framstillingen. En egen takk går til Randi Westhagen i Gyldendal Akademisk for samarbeidet i selve produksjonsprosessen.

Boka er ajourført per 15. april 2009 med lovvedtak, forskrifter, beløpsangivelser, framlagte forslag mv. I tillegg er vedtatte lovbestemmelser om pasient- og brukerombud i pasientrettighetsloven kapittel 8 blitt behandlet som (allerede) gjeldende rett, selv om de først trer i kraft med virkning fra 1. september 2009.

Boka innledes med et dikt av André Bjerke og er fortsatt tilegnet Norsk Pasientforening. Begrunnelsene for disse valgene finnes avslutningsvis i forordet til førsteutgaven.

Oslo, 15. april 2009

Aslak Syse

Fra forordet til 1. utgave

Sommeren 1999 ble det gitt fire nye helselover som vil regulere viktige spørsmål i helseretten i tiden framover, herunder forholdet mellom helsetjenestens utøvere og helsetjenestens brukere. Etter tradisjonell terminologi kalles de sistnevnte pasienter. Ordet pasient er hentet fra latin, og betyr en person som lider.

Pasienters rettigheter fikk fra 1970-årene økt oppmerksomhet, og her i landet er disse rettighetene nå samlet og kodifisert ved lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasientrettigheter, som trådte i kraft 1. januar 2001. Denne boka er et hjelpemiddel til å forstå og kunne anvende de bestemmelsene som er regelfestet i loven.

I boka er lovens bestemmelser kommentert. For å gi økt forståelse av disse er det også trukket inn hvordan bestemmelsene er vurdert i forarbeidene, særlig Ot.prp. nr. 12 for 1998–99 og Innst. O. nr. 91 for 1998–99, samt hvordan de er utviklet ved forskrifter, og belyst gjennom viktige domsavgjørelser, offentlige dokumenter, rettsvitenskapelig litteratur og annet rettskildemateriale som kan være til hjelp for lovforståelsen.

Boka retter seg til alle som er opptatt av pasienters rettigheter, i første rekke pasienter selv og deres pårørende, pasientorganisasjoner og pasientombud, i tillegg til ansatte i helsetjenesten som står overfor nye utfordringer når pasienter nå er gitt en «rettighetskatalog» som må respekteres.

I arbeidet med denne boka har jeg som alltid hatt glede av diskusjoner med kollega professor Asbjørn Kjønstad om forståelsen av sentrale bestemmelser i loven. I tillegg har fire velvillige helserettsjurister tatt seg bryet med å lese og kommentere hele boka. Takken går til seksjonsleder Anne Kjersti Befring (Legeforeningen), juridisk rådgiver Vera Christensen (Norsk Pasientforening), pasientombud Even Hagelien (Landsforeningen for Hjerne- og Lungesyke) og rådssekretær Ole Tom Røed (Rettsikkerhetsrådet). Vitenskapelig assistent Ivar Alvik takkes samtidig for en betydelig innsats ved å kommentere framstillingen og sjekke henvisninger til annen lovgivning mv. Boka er støttet med forfatterstipend fra Det faglitterære fond. Forlaget har sikret en hyggelig arbeidsprosess, fra de første utkastene forelå, gjennom perioder med kommentering og oppretting, og fram til ferdig bok.

Boka er tilegnet Norsk Pasientforening som fra 1985 har drevet et uavhengig og frittstående pasienthjelpkontor. Foreningen var også svært aktiv for å få spørsmålet om en egen pasientrettighetslov ut av «dødvannet» i midten av 1990-årene. Foreningen står samtidig som en representant for de mange som har engasjert seg for å bedre pasienters rettsstilling på generelt grunnlag eller ved å bidra med råd og hjelp i konkrete enkeltsaker.

Fordi sykdom og uhelse ofte skaper mange og alvorlige problemer, har jeg valgt et innledningsdikt som på en humoristisk måte avspeiler den tradisjonelle paternalistiske norm og pasientens uforbeholdne underdanighet i møtet med legen. Både holdningen og formen på rådene er med pasientrettighetsloven gått ut på dato.

Oslo 21. desember 2000

Aslak Syse

Innholdsoversikt

Disponeringen av boka.....	24
----------------------------	----

Del I

Lov om pasientrettigheter	29
---------------------------------	----

Del II

Alminnelige bestemmelser	113
Rett til helsehjelp og transport	141
Rett til medvirkning og informasjon	243
Samtykke til helsehjelp	285
Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv.	343
Rett til journalinnsyn	387
Barns særlige rettigheter	415
Klage	435
Pasient- og brukerombud	475
Ikrafttredelse og endringer i andre lover	515
Litteratur	519
Offentlige dokumenter	523
Norsk Retstidende	527
EMK	527
Lovregister	529
Stikkord	537

Innholdsfortegnelse

Disponeringen av boka	24
I Lov om pasientrettigheter	29
I.1 Helselovsreformen 1999	29
I.2 Fra styring ved skjønn til styring ved regler	31
I.2.1 Fra «behandlingsmodell» til «rettighetsfesting» i egen pasientrettighetslov	31
I.2.2 Bakgrunnen for pasientrettighetenes framvekst	35
I.3 Oversikt over pasientrettighetene	35
I.4 Historisk framvekst av pasientrettighetene i Norge	38
I.4.1 Lovgivningshistorie. Om retten til å bli pasient	38
I.4.2 Lovgivningshistorie. Rettigheter som pasient	40
I.4.3 Lovgivningshistorie. Rett til en forsvarlig saksbehandling	41
I.4.4 Domstolsskapt rett	44
I.4.5 Andre aktørers betydning for framveksten av pasientrettigheter	45
I.5 Arbeidet med en egen pasientrettighetslov	48
I.5.1 Lovutkastet i NOU 1992: 8 Lov om pasientrettigheter	49
I.5.2 Lovutkastet avvises: St.meld. nr. 50 for 1993–94	50
I.5.3 NOU 1997: 18 Prioriteringer på ny	51
I.5.4 Vurderings- og behandlingsgaranti: St.meld. nr. 44 for 1995–96	52
I.5.5 Fritt sykehusvalg: St.meld. nr. 24 for 1996–97	53
I.5.6 Fastlegeordning: St.meld. nr. 23 for 1996–97	53
I.5.7 Andre viktige satsingsområder: kreftpasienter og medisinsk utstyr	54
I.5.8 Opptrappingsplan for psykisk helse 1999–2006: St.prp. nr. 63 for 1997–98	55
I.5.9 Lovutkastet fra Norsk Pasientforening	56

I.5.10 Høringsnotat til ny lov om pasientrettigheter.....	57
I.5.11 Særregler for samiske pasienter?	58
I.6 Pasientrettigheter i et internasjonalt perspektiv	59
I.6.1 Lovgivningen i øvrige nordiske land.....	59
I.6.2 Lovgivning om pasientrettigheter i andre europeiske land	62
I.6.3 Grensekryssende pasientrettigheter i EU/EØS-området	62
I.6.4 Pasientrettigheter i et menneskerettighetsperspektiv	66
I.7 Forslaget til pasientrettighetslov i Ot.prp. nr. 12 for 1998–99, og Stortingets behandling av dette	70
I.8 Endringer i pasientrettighetsloven etter 1999.....	74
I.8.1 Innledning.....	74
I.8.2 Helseforetaksloven	75
I.8.3 Regler om syketransport flyttet til pasientrettighetsloven.....	76
I.8.4 Endringer i tilsynsloven og fylkeslegens stilling	77
I.8.5 Styrking av de materielle reglene om rett til behandling	78
I.8.6 Stor revisjon av psykisk helsevernloven	80
I.8.7 Paternalismen styrkes – endringer i § 4-6 andre ledd og nytt kapittel 4A	81
I.8.8 Egen vurderings- og behandlingsgaranti for barn og unge med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet. Oppfølging av rusreformen	83
I.8.9 Utvidet virkeområde for pasientombudene – pasient- og brukerombud	84
I.9 Forskrifter til pasientrettighetsloven	85
I.10 Oversikt over bestemmelsene i pasientrettighetsloven.....	87
I.11 Forholdet mellom pasientrettighetsloven og annen tilstøtende lovgivning	89
I.11.1 Forholdet til de tre øvrige lovene i helselovsreformen	89
I.11.1.1 Innledning.....	89
I.11.1.2 Forholdet til lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell mv. (helsepersonelloven).....	89
I.11.1.3 Forholdet til lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven)	91
I.11.1.4 Forholdet til lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. (spesialisthelsetjenesteloven).....	94
I.11.2 Forholdet til annen helserettslig lovgivning.....	96
I.11.2.1 Erstatningsordninger.....	96

I.11.2.2	Kommunehelsetjenesteloven.....	98
I.11.2.3	Forholdet til annen helselovgivning	98
I.11.3	Forholdet til sosiallovgivningen	101
I.11.3.1	Innledning.....	101
I.11.3.2	Sosiale tjenester	101
I.11.3.3	Barnevern	103
I.11.4	Forholdet til lovgivning utenfor helseretten	105
I.11.4.1	Innledning.....	105
I.11.4.2	Forvaltningsrettslige regler.....	105
I.11.4.3	Erstatningsmessige regler.....	106
I.11.4.4	Strafferettslige regler	107
I.11.4.5	Folketrygdloven.....	107
I.11.4.6	Tilsyn med helsetjenesten og helsetjenesteutøvere	108
Kapittel 1		
	Alminnelige bestemmelser	113
1.0	Innledning.....	113
1.0.1	Om innholdet i kapitlet «Alminnelige bestemmelser».....	113
1.0.2	Om lovens formålsbestemmelse	114
1.0.3	Lovens virkeområde.....	115
1.1	Lovens formål (§ 1-1).....	122
1.2	Lovens virkeområde (§ 1-2).....	124
1.3	Lovens definisjoner (§ 1-3)	128
Kapittel 2		
	Rett til helsehjelp og transport	141
2.0	Innledning.....	141
2.0.1	Om innholdet i kapitlet «Rett til helsehjelp og transport»	141
2.0.2	Om materielle pasientrettigheter	142
2.0.3	Om prioritering av pasientgrupper	147
2.0.4	Rett til nødvendig helsehjelp – opprinnelig bestemmelse.....	150
2.0.5	Rett til nødvendig helsehjelp – etter dagens lov og forskrift	152
2.0.6	Oppfølging av rettighetsfestingen. Prioriteringsprosjektet.....	164
2.0.6.1	Innledning	164
2.0.6.2	Formålet med veilederne. Fagområder	165
2.0.6.3	Bruken av prioriteringsveilederen.....	166
2.0.6.4	Rettighetsvurderinger under et behandlingsforløp og ved uavklarte tilstander	167

2.0.6.5 Helsehjelp til pasienter som ikke gis rett til nødvendig helsehjelp i spesialisthelsetjenesten	169
2.0.6.6 Kort om oppfyllelsen av rettigheter og aktuelle ventetider	169
2.0.7 Om rett til vurdering	170
2.0.8 Om rett til fornyet vurdering	175
2.0.9 Om fritt sykehusvalg	178
2.0.10 Om retten til en individuell plan	189
2.0.11 Rett til syketranport	194
2.0.12 Forholdet til forvaltningsloven	203
2.0.13 Klage og omgjøring når rett til helsehjelp ikke oppfylles	206
2.1 Rett til nødvendig helsehjelp (§ 2-1)	210
2.2 Rett til vurdering (§ 2-2)	224
2.3 Rett til fornyet vurdering (§ 2-3)	229
2.4 Rett til valg av sykehus (§ 2-4)	230
2.5 Rett til individuell plan (§ 2-5)	234
2.6 Rett til syketransport (§ 2-6)	236
2.7 Forvaltningslovens anvendelse (§ 2-7)	239

Kapittel 3

Rett til medvirkning og informasjon	243
3.0 Innledning	243
3.0.1 Om innholdet i kapitlet «Rett til medvirkning og informasjon»	243
3.0.2 Om retten til medvirkning	243
3.0.3 Om pasientens rett til informasjon	247
3.0.4 Om rett til informasjon om en voksen pasient	250
3.0.5 Om rett til informasjon om mindreårig pasient	254
3.0.6 Om informasjonens form	258
3.0.7 Rett til vern mot spredning av opplysninger	260
3.1 Pasientens rett til medvirkning (§ 3-1)	263
3.2 Pasientens rett til informasjon (§ 3-2)	266
3.3 Informasjon til pasientens nærmeste pårørende (§ 3-3)	272
3.4 Informasjon når pasienten er mindreårig (§ 3-4)	275
3.5 Informasjonens form (§ 3-5)	279
3.6 Rett til vern mot spredning av opplysninger (§ 3-6)	281

Kapittel 4

Samtykke til helsehjelp	285
4.0 Innledning.....	285
4.0.1 Om innholdet i kapitlet «Samtykke til helsehjelp»	285
4.0.2 Handlingsfriheten; herunder kravet om gyldig samtykke til inngrep i rettsbeskyttede goder.....	286
4.0.3 Krav til et gyldig samtykke	292
4.0.4 Følgene av at et gyldig samtykke ikke foreligger	295
4.0.5 Ulike samtykkebegreper	296
4.0.5.1 Innledning	296
4.0.5.2 Frivillig avgitt, informert samtykke som et hovedkrav.....	297
4.0.5.3 Skriftlig eller muntlig samtykke	299
4.0.5.4 Stilltiende samtykke ved medisinske undersøkelser og behandling.....	299
4.0.5.5 Hypotetisk samtykke.....	301
4.0.5.6 Presumert samtykke	302
4.0.5.7 Assistert og stedfortredende samtykke.....	303
4.0.5.8 Samtykkebestemmelsene i et menneskerettighetsperspektiv	305
4.0.6 Lovfesting av kravet til samtykke.....	306
4.0.7 Samtykkets form.....	309
4.0.8 Kravet til samtykkekompetanse	311
4.0.9 Samtykke på vegne av mindreårige	313
4.0.10 Samtykke for pasienter som er umyndiggjort	318
4.0.11 Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse	319
4.0.12 Om helsehjelp som rettmessig kan gjennomføres uten samtykke	322
4.1 Hovedregel om samtykke (§ 4-1)	324
4.2 Krav til samtykkets form (§ 4-2).....	325
4.3 Hvem som har samtykkekompetanse (§ 4-3)	327
4.4 Samtykke på vegne av barn (§ 4-4)	329
4.5 Samtykke på vegne av ungdom som ikke har samtykkekompetanse (§ 4-5).....	332
4.6 Samtykke på vegne av myndige som ikke har samtykkekompetanse (§ 4-6).....	333
4.7 Om pasienter som er umyndiggjort (§ 4-7).....	337
4.8 Opphevet ved lov 19. des 2008 nr. 109 (i kraft 1. jan 2009)	338
4.9 Pasientens rett til å nekte helsehjelp i særlige situasjoner (§ 4-9).	338

Kapittel 4A

Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv.....	343
4A.0 Innledning.....	343
4A.0.1 Om innholdet i kapitlet «Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv.»..	343
4A.0.2 Kapitlets formål	346
4A.0.3 Materielle vilkår for å kunne gi helsehjelp etter kapitlet	348
4A.0.3.1 Innledning	348
4A.0.3.2 Tillitskapende tiltak må være prøvd.....	348
4A.0.3.3 Unnlatelse kan føre til vesentlig helseskade	350
4A.0.3.4 Helsehjelpen må anses nødvendig	351
4A.0.3.5 Helsehjelpen må være forholdsmessig	351
4A.0.3.6 En skjønnsmessig helhetsvurdering.....	352
4A.0.4 Krav til gjennomføring av helsehjelpen.....	353
4A.0.4.1 Innledning	353
4A.0.4.2 Hva slags tiltak kan iverksettes?	353
4A.0.4.3 Avslutning av tvangstiltak	355
4A.0.5 Saksbehandlingsregler for saker etter prl. kap. 4A	356
4A.0.5.1 Innledning	356
4A.0.5.2 Hvem kan fatte vedtak? Krav om samråd	357
4A.0.5.3 Krav til saksbehandlingen	360
4A.0.5.4 Underretningsplikt	362
4A.0.6 Overprøving av vedtak etter reglene i kapittel 4A.	
Betalingsplikt?	363
4A.0.6.1 Innledning	363
4A.0.6.2 Forvaltningsklage	363
4A.0.6.3 Utsatt iverksettelse	364
4A.0.6.4 Helsetilsynets overprøvingskompetanse av eget tiltak	364
4A.0.6.5 Domstolsprøving	366
4A.0.6.6 Forskrifter.....	366
4A.0.6.7 Egenbetaling	367
4A.1 Formål (§ 4A-1)	368
4A.2 Virkeområde (§ 4A-2)	368
4A.3 Adgang til å gi helsehjelp som pasienten motsetter seg (§ 4A-3)	370
4A.4 Gjennomføring av helsehjelpen (§ 4A-4)	374
4A.5 Vedtak om helsehjelp som pasienten motsetter seg (§ 4A-5).....	377

4A.6 Underretning (§ 4A-6)	380
4A.7 Klage (§ 4A-7)	381
4A.8 Overprøving og etterfølgende kontroll (§ 4A-8)	382
4A.9 Forvaltningslovens anvendelse (§ 4A-9).....	383
4A.10 Domstolsprøving (§ 4A-10).....	384
4A.11 Forskrift (§ 4A-11)	385
Kapittel 5	
Rett til journalinnsyn	387
5.0 Innledning.....	387
5.0.1 Om innholdet i kapitlet om «Rett til journalinnsyn»	387
5.0.2 Hva ligger i journalbegrepet?	389
5.0.3 Hensyn som taler for og imot rett til innsyn i journal.....	391
5.0.4 Hvem har rett til innsyn?	392
5.0.5 Begrensninger i innsynsretten	394
5.0.6 Retting og sletting av journalopplysninger	397
5.0.7 Overføring og utlån av journal	401
5.0.8 Mot større flyt av pasientopplysninger i helseregistre	404
5.1 Rett til innsyn i journal (§ 5-1).....	406
5.2 Retting og sletting av journal (§ 5-2).....	411
5.3 Overføring og utlån av journal (§ 5-3).....	411
Kapittel 6	
Barns særlige rettigheter	415
6.0 Innledning.....	415
6.0.1 Om innholdet i kapitlet «Barns særlige rettigheter»	415
6.0.2 Barns rettigheter utenom pasientrettighetsloven	415
6.0.3 Hvem er «barn» etter pasientrettighetsloven?	416
6.0.4 Rettigheter etablert i pasientrettighetsloven: samvær.....	417
6.0.5 Rettigheter etablert i pasientrettighetsloven: aktivitetstilbud	418
6.0.6 Rettigheter etter annen lovgivning: helsekontroll.....	419
6.0.7 Rettigheter etter annen lovgivning: opplæring	420
6.0.8 Forskrift om barns rettigheter under opphold i helseinstitusjon	423
6.0.9 Kostnadsdekning forbundet med barns sykdom, samvær med barn mv.	427
6.1 Barns rett til helsekontroll (§ 6-1).....	429
6.2 Barns rett til samvær med foreldrene i helseinstitusjon (§ 6-2)....	430
6.3 Barns rett til aktivitet i helseinstitusjon (§ 6-3)	432
6.4 Barns rett til undervisning i helseinstitusjon (§ 6-4).....	433

Kapittel 7

Klage	435
7.0 Innledning	435
7.0.1 Om innholdet i kapitlet «Klage»	435
7.0.2 Om klagemuligheter for pasienter	436
7.0.3 Anmodning om oppfyllelse versus en formell «klage»	440
7.0.4 Hva det kan klages over etter kapittel 7	442
7.0.5 Hvem har klagerett?	443
7.0.6 Formelle krav til klagen	445
7.0.7 Klagefrist	446
7.0.8 Klageorgan ved ordinære klager etter pasientrettighetsloven ...	447
7.0.9 Klageorgan vedrørende rett til behandling i utlandet ved kompetansemangel i Norge	449
7.0.10 Klageinstansens kompetanse	451
7.0.11 Om forholdet til forvaltningsloven og offentleglova	454
7.0.12 Andre klageregler i helselovgivningen	454
7.0.13 Anmodning om vurdering av mulige pliktbrudd	456
7.0.14 Klagereglene i praksis – overprøving ved Helsetilsynet i fylket	459
7.0.15 Klagereglene i praksis – overprøving ved Klagenemnda for behandling i utlandet	462
7.1 Anmodning om oppfyllelse (§ 7-1)	463
7.2 Klage (§ 7-2)	466
7.3 Klagens form og innhold (§ 7-3)	468
7.4 Anmodning om vurdering av mulig pliktbrudd (§ 7-4)	470
7.5 Frist for anmodning og klage (§ 7-5)	471
7.6 Forvaltningslovens anvendelse (§ 7-6)	472

Kapittel 8

Pasient- og brukerombud	475
8.0 Innledning	475
8.0.1 Om innholdet i kapitlet «Pasient- og brukerombud»	475
8.0.2 Framveksten av pasientombudsordningen i Norge	476
8.0.3 Pasient- og brukerombudenes organisering og statliggjøring ...	478
8.0.4 Pasientombudenes formål og virkeområde	481
8.0.5 Pasient- og brukerombudene – konfliktløser eller konfliktskaper?	484
8.0.6 Pasient- og brukerombudenes oppgaver overfor den som har henvendt seg til ombudet	487

8.0.7 Pasient- og brukerombudenes oppgaver overfor helse- og sosialtjenesten.....	490
8.0.8 Pasient- og brukerombudenes behandling av enkeltsaker. Saksbehandlingsregler	494
8.0.9 Utvidelsen av pasientombudenes virkeområde fra 1. september 2009	497
8.0.10 Erfaringer fra pasientombudene 2007 og 2008.....	502
8.1 Formål (§ 8-1)	504
8.2 Arbeidsområde og ansvar for ordningen (§ 8-2).....	505
8.3 Rett til å henvende seg til pasient- og brukerombudet (§ 8-3)	507
8.4 Behandling av henvendelser (§ 8-4).....	509
8.5 Pasient- og brukerombudets rett til å få opplysninger (§ 8-5)	509
8.6 Pasient- og brukerombudets adgang til helsetjenestens lokaler (§ 8-6).....	510
8.7 Pasient- og brukerombudets oppgaver (§ 8-7)	510
8.8 Forskrifter (§ 8-8)	513
Kapittel 9	
Ikrafttredelse og endringer i andre lover	515
9.0 Innledning.....	515
9.0.1 Om innholdet i kapitlet «Ikrafttredelse og endringer i andre lover»	515
9.0.2 Lovens ikrafttredelse.....	515
9.0.3 Dekning av reiseutgifter, herunder ved fritt sykehusvalg.....	516
9.1 Ikrafttredelse (§ 9-1).....	517
9.2 Endringer i andre lover (§ 9-2).....	517
Litteratur	519
Offentlige dokumenter	523
Norsk Retstidende	527
EMK	527
Lovregister.....	529
Stikkord	537

Disponeringen av boka

Oppdelingen i to deler

Innledningsvis i boka (Del I) er det et generelt innføringskapittel som plasserer pasientrettighetsloven i en bredere sammenheng. Innledningskapitlet er nummerert med romertall I for ikke å få en sammenblanding mellom de reglene som omtales i de ulike punktene i innledningskapitlet, og de som omtales i de ulike bestemmelsene og kapitlene i selve pasientrettighetsloven.

Bokas Del II er oppdelt i ni ordinære kapitler nummerert med arabiske tall (kapittel 1 til kapittel 9), og omhandler de forholdene som er regulert i pasientrettighetslovens kapittel med det samme nummeret.

Oppdelingen innen det enkelte kapittel

Hvert av de ordinære kapitlene (kapittel 1 til 9) starter med en kortere eller lengre innføringstekst som sier noe om hva kapitlet handler om, hvilken terminologi som er benyttet i loven, og trekk i kapitlet av mer generell interesse. Her vurderes hva det enkelte kapitlet egentlig innebærer og betyr i en pasientrettsslig sammenheng. Denne innledningsdelen får da betegnelsen 0. For eksempel vil kapittel 4 (om samtykke) starte med et punkt 4.0 (undernummerert fra 4.0.1 til 4.0.12), som redegjør for generelle samtykke- og representasjonsproblemer innen helseretten, og som gir generelle anvisninger på hvilke samtykkeformer som etter loven kan føre til rettmessige inngrep (et gyldig behandlingsgrunnlag). Lovens bestemmelser er satt inn i en mer prinsipiell ramme hva gjelder terminologi mv. enn det som framgår av notene til de enkelte lovbestemmelsene. På denne måten kan også unødige gjentakelser unngås ved at det fra notene til de enkelte lovbestemmelsene kan vises til de generelle merknadene i kapitlets innledningsdel.

Etter innledningsdelen kommenteres så bestemmelsene i lovens kapittel, paragraf for paragraf, slik at punkt 4.1 handler om § 4-1, punkt 4.2 om § 4-2 osv. Lovteksten står innledningsvis i kursiv i det enkelte punkt. I hver paragraf er det